

GENÇLERİN CİNSEL SAĞLIK KONUSUNDA BİLGİ DÜZEYLERİNİ ARTIRICI BİR MÜDAHALE: AKRAN EĞİTİMİ PROJESİ

Yrd. Doç. Dr. Sultan Güçlü
Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya
sultanguclu82@gmail.com

Arş. Gör. Emel Elem
Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya
emelelem@gmail.com

Arş. Gör. Ayşegül Unutkan
Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya
aysegulunutkan@gmail.com

Özet

Akran eğitimi, gençlerin kendi yaşlıları ile mahremiyet içeren konularda rahatça soru sorabilmeleri açısından etkili bir yöntemdir. Bu çalışma da üniversite öğrencilerinin cinsel sağlık/üreme sağlığı konusunda bilgi düzeylerinin artırılmasında akran eğitiminin etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi son sınıf öğrencilerinden 200 gönüllü öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubuna Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı konularında 4 oturumdan oluşan eğitim uygulanmıştır. Veriler ön-test ve son-test ile elde edilmiş ve SPSS programında değerlendirilmiştir. Öğrencilere verilen eğitimlerden sonra öğrencilerin tüm konulardaki bilgi düzeylerinde artış gözlenmiştir. Kadınların tüm konulardaki bilgi düzeyleri erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin cinsel sağlık/üreme sağlığı konularında bilgi düzeylerinin oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Akran eğitiminin ise bilgi düzeylerini artırmada son derece etkili olduğu saptanmıştır. Üniversitelerde akran eğitimcilerin yetiştirilmesinin yaygınlaştırılması, eğitimlerin farklı gruplara uygulanabilmesi için farklı disiplinlerle işbirliği yapılması ve öğrencilerin cinsel sağlık/üreme sağlığı konusunda danışmanlık alabilecekleri birimlerin oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Akran eğitimi, cinsel sağlık, üreme sağlığı, yetişkin eğitimi.

AN INTERVENTION TO INCREASE SEXUAL HEALTH INFORMATION LEVELS OF YOUTH: PEER EDUCATION PROJECT

Abstract

Peer education is an effective method in terms they can easily ask questions on matters including privacy with their peers. In this study, the sexual health of university students increasing their knowledge about reproductive health was conducted to assess the effectiveness of peer education. Dumlupınar University Faculty of Fine Arts has created a working group of senior students of 200 volunteer students. The study group Sexual Health/Reproductive Health issues of education consisting of four sessions were implemented. The data obtained by the pre-test and post-test and evaluated by SPSS. Increase the knowledge of students in all subjects was observed after the training given to students. The level of information on all aspects of women has increased significantly higher than male students. Students sexual health / reproductive health issues in the knowledge level was observed to be very low. Peer education is to increase the level of knowledge was found to be extremely effective. To expand the training of peer educators in universities, to cooperate with other disciplines to apply to different groups of students education and sexual health/reproductive unit can receive advice on the creation of health is recommended.

Key Words: Peer education, sexual health, reproductive health, adult education.

GİRİŞ

Akran terimi bir kişi ile aynı yaşta, durumda ve yetenekte olan diğer bir kişiyi tanımlamaktadır. Eğitim ise, bir öğrenme süreci sonrasında bilgi, tutum ya da inanç ve davranış yönünden gelişmektir. Akran eğitimi, bir yaklaşım, bir iletişim kanalı, bir yöntem, bir felsefe ve bir strateji olarak tanımlanan popüler bir kavramdır (Kelly ve ark., 2004; Campbell, 2005). Akran eğitimi gençlere yönelik eğitimlerde kullanılacak yöntemlerden biridir. Akran eğitimi “eğitim almaya istekli genç insanların uzmanlar tarafından etkileşimli yöntemlerle bilinçlendirilmelerinden sonra akranları ile birlikte gerçekleştirdikleri, gençlerin bilgi, tutum, inanç ve beceri yönünden gelişmesi ve kendi sağlıklarını koruma bilincini kazanmalarını amaçlayan eğitimsel etkinliklerdir (Yaslı, 2012).

Akran eğitiminin amacı, akran eğitimi olarak eğitilmiş kişilerin genç insanların güvenlerini, kapasitelerini ve liderlik becerilerini geliştirmesidir (Campbell, 2005). Bu kapsamda akran eğitimi kavramının dışında akran danışmanlığı, akran liderli eğitim, akran destekli öğretim, akran grubu, akran grubu eğitimi gibi kavramların aynı amaçla kullanıldığı da belirtilmektedir. Akran eğitiminin klasik eğitim yöntemlerinden farkı; klasik eğitim yöntemleri hiyerarşik bir ilişkiyi içermekte ve güç dengesizliği (eğiticiler ve öğrenciler arasında) açısından bir potansiyel oluşturmaktadır. Klasik eğitimde bilgi akışı eğiticiden öğrenciye doğru tek yönlü olma eğilimindedir. Akran eğitiminde, akranların birbirlerine ödül veya ceza vermeye yönelik bir pozisyonlarının olmaması uygulama, öğrenme ve gelişme açısından uygun bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır (Özakbaş, 2005). Ergen bir insanın davranışı üzerinde akran grubunun etkisi büyük olmaktadır. Bu etki hem riskli hem de güvenli davranışlar üzerinde geçerlidir. Akran eğitimi, davranışlar üzerine akran etkisini olumlu yönde kullanmayı amaçlamaktadır (Dursun ve diğ., 2010).

Adölesan/gençlik dönemi fiziksel, cinsel ve psikososyal değişikliklerin meydana geldiği çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır (Set, Dağdeviren ve Aktürk, 2006). Dünyada sayıları yaklaşık iki milyarı bulan adölesan ve gençler, korunmasız cinsel ilişki, Human Immunodeficiency Virus (HIV) enfeksiyonu dahil Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar (CYBE) ve istenmeyen gebelikler gibi önemli sağlık sorunları ile karşı karşıyadır (WHO, 2003). Nitekim Kahire’de yapılan Nüfus ve Gelişim Konferansı (1994) ve Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995)’nda, adölesan/gençlerin Cinsel ve Üreme Sağlığı (CÜS) gereksinimlerine vurgu yapılarak, bugünkü çalışmaların temelleri oluşturulmuş; konferansa katılan tüm ulusların adölesanların CÜS hizmeti alması için yasal, düzenleyici ve sosyal engelleri kaldırması, gençlerin gebelik, CYBE, HIV/AIDS’ten korunmasını içeren programlar geliştirmesi önerilmiştir (ICPD, 1994)

Türkiye’de son on yılda yapılan çalışmalar ülke nüfusunun %26’sını oluşturan gençlerin CÜS gereksinimlerini ortaya koymuştur. Bu çalışmaların sonuçları; (1) ilk cinsel ilişki yaşının tüm dünya ülkelerine benzer şekilde daha erken yaşlara doğru yöneldiğini (TNSA, 2003; Dönmez, 1999; Akın ve Özvarış, 2003; Kaya, Serin ve Genç, 2007), (2) gençlerin ilk cinsel deneyimlerinin büyük çoğunluğunu planlanmadan ve korunmasız şekilde yaşadığını (Yurdakul ve ark., 2005; Aras ve ark., 2005; Ateş ve ark., 2005; Siyez ve Siyez, 2007), (3) üreme sağlığı konusundaki bilgilerinin içerik ve niteliğinin yeterli olmadığını ve en çok kullanılan bilgi kaynaklarının akranlar, basın ve pornografik yayınlar olduğunu bildirmektedir (Cambaz ve ark., 2001; Yıldırım ve Apan, 2001; Bulut ve Ortaylı, 2004; Temiz ve ark., 2005). Bu çalışma da Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde okuyan öğrencilerin CÜS konularında bilgi düzeylerini ve farkındalıklarını artırmak amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemin, ön test-son test tek gruplu deseni araştırmanın modelini oluşturmaktadır. Tek gruplu ön-test ve son-test modelinde bir gruba bağımsız değişken uygulanır ve uygulama öncesi ve sonrası ölçme yapılır. Modelde grubun ölçme araçlarından aldıkları ön-test ve son-test puanlarının aritmetik ortalaması arasında anlamlı farklılık varsa uygulamanın etkili olduğu kabul edilir (Balci, 2004; Karasar, 2002).

Çalışma Grubu

Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Güzel Sanatlar Fakültesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi ve Sosyal Sorumluluk Projeleri Birimi işbirliği ile gerçekleştirilen bu çalışmanın evrenini, 2014-2015 eğitim öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören Güzel Sanatlar Fakültesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi seçilmemiş araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen gençlerle çalışma yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırma soruları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlerine yönelik 11 soru bulunmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde ise öğrencilerin CÜS konularındaki bilgi düzeylerinin saptanması amacıyla araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak geliştirilen anket formu uygulanmıştır. Ankette yer alan 4 şıklı 48 madde için uzman görüşü alınmış, istenen niteliği ölçmede yetersiz kaldığı düşünülen 8 maddenin anketten çıkarılmasıyla soru adedi 40'a düşürülmüştür. Dört farklı oturum için her biri 10 sorudan oluşan 4 anket formu oluşturulmuştur. Puanlar her bir oturum için ayrı ayrı hesaplanmış, her doğru soruya 4 puan verilmiştir. Her bir anketten alınabilecek minimum puan 0, maksimum puan 40 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere her oturum öncesi ön-testler ve oturumlar sona erdikten 15 gün sonra son-testler uygulanmıştır.

Eğitim Programı

Araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere, 25 Kasım-05 Aralık 2014 tarihleri arasında 'Akran Eğitimi Programı' kapsamında 4 oturumdan oluşan eğitimler verilmiştir. Akran Eğitimi Programı'nın ilk oturumu 'Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı' ve 'Toplumsal Cinsiyet, Norm ve Değerler', ikinci oturumu 'Gençlerde Sık Görülen Sorunlar ve Riskli Davranışlar', üçüncü oturumu 'Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar (HIV/AIDS'in Önlenmesi), dördüncü oturumu ise 'Aile İçi İletişim ve Şiddet' konularından oluşmaktadır.

Akran eğitimleri, bu çalışmada gönüllü olarak yer almak isteyen, sosyal ilişkileri ve arkadaş çevreleri geniş, eğitim verilecek olan konular hakkında bilgi sahibi olan Dumlupınar Üniversitesi Hemşirelik Bölümü 4. Sınıf öğrencileri tarafından verilmiştir. İnteraktif eğitim tekniklerinin kullanıldığı eğitimlerin sonunda öğrencilere, konu ile ilgili öğrenciler tarafından oluşturulan broşürler ve eğitim kitapçıkları dağıtılmıştır.

Verilerin Analizi

Yapılan bu çalışmada, CÜS akran eğitiminin ön-test ve son-test şeklinde uygulanması sonucu elde edilen verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri bulunmuştur. Verilerin normal dağılıma uygunluğunun değerlendirilmesinde Kolmogorov-Smirnov çözümlemesi yapılmış, homojen bir dağılım gözlemlendiği için parametrik testler tercih edilmiştir. Öğrencilerin ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırmasında Paired Samples T-Test, bağımsız grupların ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasında ise Independent-Samples T-Test SPSS 21.0 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya 25.11.2014-05.12.2014 tarihleri arasında katılan yaş ortalamaları $21,90 \pm 2,31$ olan Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin %58'i kadındır. Öğrencilerin %76,5'i şehir merkezinde, %34'ü evde tek başına yaşamaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%76) çekirdek aile yapısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin annelerinin %75'i ev hanımı, babalarının %38'i işçi statüsündedir. Ayrıca annelerinin %27,5'i, babalarının ise %49'u lise ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir.

Öğrencilere verilen eğitimlerden sonra öğrencilerin cinsiyetlerine göre bilgi düzeylerinde farklılık gözlenmiştir ($p < .05$), (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilere Verilen Eğitimlerden Sonra Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bilgi Düzeylerindeki Farklılık

Konular	Cinsiyet	N	$\bar{x} \pm S$	Sd	t	p
Gençlerin Cinsel ve Üreme Hakları, Toplumsal Cinsiyet	Kadın	40	28,32±6,5	54	3,08	.003
	Erkek	16	22,25±7,0			
Gençlerde Sık Görülen Sağlık Problemleri, Riskli Davranışlar	Kadın	22	26,90±9,5	44	2,61	.012
	Erkek	24	20,66±6,4			
Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar	Kadın	28	31,14±6,7	52	3,61	.001
	Erkek	26	24,15±7,4			
Aile İçi İletişim ve Aile İçi Şiddet	Kadın	26	30,00±5,4	42	5,63	.000
	Erkek	18	20,44±5,6			

Kadınların tüm konulardaki bilgi düzeyleri erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($p < .05$). Öğrencilere verilen eğitimlerden sonra öğrencilerin tüm konulardaki bilgi düzeylerinde artış gözlenmiştir ($p < .01$), (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Öğrencilere Verilen Eğitimlerden Sonra Öğrencilerin Bilgi Düzeylerindeki Farklılık

Konular	Testler	N	$\bar{x} \pm S$	Sd	t	p
Gençlerin Cinsel ve Üreme Hakları, Toplumsal Cinsiyet	Öntest	56	20,07±6,7	55	-6,61	.000
	Sontest	56	26,58±7,1			
Gençlerde Sık Görülen Sağlık Problemleri, Riskli Davranışlar	Öntest	46	18,26±8,2	45	-5,54	.000
	Sontest	46	23,65±8,5			
Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar	Öntest	54	17,85±7,7	53	-10,19	.000
	Sontest	54	27,77±7,8			
Aile İçi İletişim ve Aile İçi Şiddet	Öntest	44	21,81±7,2	43	-5,52	.000
	Sontest	44	26,09±7,2			

Öğrencilerin “gençlerin cinsel ve üreme hakları ile toplumsal cinsiyet” konuları hakkındaki puan ortalamaları 20,07±6,7’den 26,58±7,1’e; “gençlerde sık görülen sağlık problemleri, gençlerin riskli davranışları” konuları hakkındaki puan ortalamaları 18,26±8,2’den 23,65±8,5’e; “cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar” konusundaki puan ortalamaları 17,85±7,7’den 27,77±7,8’e; “aile içi iletişim ve aile içi şiddet” konuları hakkındaki puan ortalamaları ise 21,81±7,2’den 26,09±7,2’ye yükselmiştir ($p < .01$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Adölesan dönemi gençlerin üreme sağlığı açısından risk altında oldukları bir dönemdir (Aras ve ark., 2005). Türkiye’de üreme sağlığına ilişkin konuların tabu olması gençlerin bu konuda doğru bilgiyi öğrenmelerinin ve olası risklerden kendilerini korumalarının önüne geçmektedir. Gençler utanma ve yargılanma kaygısıyla cinsel sağlıkları ile ilgili konularda ailelerine veya üreme sağlığı hizmeti veren birimlere başvuramamakta ve cinsel sağlıkla ilgili bilgileri çoğunlukla akranlarından öğrenmektedirler (Ateş, Karahan ve Erbayar, 2005; Gölbaşı, 2005; Kırmızıtoprak, 2007). Bu nedenle cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda bilgili akran eğitimcilerin yetiştirilmesi ve bu eğitimcilerin akranları ile bilgi paylaşımında bulunması önem taşımaktadır.

Akran eğitimi gençlerin yargılamadan uzak, kendileri ile ilgili bilgileri rahatça paylaşabildikleri pozitif eğitim ortamlarının oluşturulması açısından değerli eğitim yaklaşımlarından biridir ve son yıllarda sıkça kullanılmaktadır. Dünyada bir çok ülkede sivil toplum kuruluşları ve devletin işbirliği ile üreme sağlığına ilişkin akran eğitimi ulusal programları yürütülmektedir (Hull, Hasmi & Widyantoro, 2004; Campbell, 2005; Cartagena ve ark., 2006). Örneğin, Endonezya’da yürütülen bir akran eğitimi programında 80 akran eğitimcisi tarafından 10 farklı bölgede yapılan eğitimlerde 4000 erişkin ve adölesana ulaşılmıştır (Hull, Hasmi & Widyantoro, 2004). Benzer şekilde Uganda’da Baaba Projesi kapsamında 170 kişi akran eğitimci olarak eğitilmiş ve bu eğitimciler sivil toplum örgütü üyeleri ile birlikte sokakta yaşayan çocuk ve gençlere yönelik aktiviteler planlamış ve uygulamışlardır (Campbell, 2005).

Türkiye’de ise son on yıldır gençlere yönelik akran eğitimi programı uygulama örnekleri bulunmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 1997- 2000 yılları arasında AIDS Savaşım Derneği’nin İstanbul’da yürüttüğü “Gençlik Akran Eğitimi” projesine destek olmuştur. Aynı projenin devamı, 2001-2005 yılları arasında “İşbirliği ve Ülke Programı” çerçevesinde Hacettepe Üniversitesi, AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi tarafından sürdürülmüştür (Karaca, 2009). İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı’nın Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu desteğiyle ve Uluslararası Çocuk Merkezi ile işbirliği içerisinde yürüttüğü bir başka projede, 2002 yılından itibaren Boğaziçi, Ege, Koç ve Yeditepe Üniversitelerinin Gençlik Danışma Birimleri’nde gençlere üreme sağlığı danışmanlığı ve hizmet sunumu, Bilgi Eğitim-İletişim materyali ve kontraseptif malzeme dağıtımını yapmıştır (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2009).

Düz anlatım tekniğinden ziyade interaktif yöntemlerinin kullanıldığı ve akranlar tarafından verilen eğitimlerin daha fazla amacına ulaştığı yapılan çalışmalarda gösterilmektedir (Gölbaşı, 2005; Akın, 2006). Bu çalışmada da, eğitim öncesi bilgi puanları ile eğitim sonrası bilgi puanları arasında önemli derecede artışın olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Kırmızıtoprak (2007) CYBE ve güvenli cinsel yaşamla ilgili yaptığı çalışmasında, öğrencilerin bilgi puanlarının eğitim sonrasında anlamlı derecede arttığını ifade etmektedir. Saroj ve arkadaşları (2005) ve Özcebe’nin (2000) de üreme sağlığı ile ilgili yaptıkları müdahale çalışmalarının sonuçları, çalışmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bunların yanında randomize klinik çalışmalarda ve meta analizlerde de araştırma bulgularımızı destekler biçimde, akran eğitimi programlarının bilgi puanını yükselttiği, cinsel ilişkiye başlama yaşını geciktirdiği, cinsel partner sayısını azalttığı, kondom kullanımını ve kontraseptif kullanımını artırdığı ortaya konulmuştur (Caron ve ark, 2004; Kirby ve ark, 2004; Gölbaşı, 2005; Akın, 2006).

Çalışmamızda eğitim verilen konuların her birinde anlamlı derecede bilgi puan artışının olması sevindirici bir bulgudur. Bu çalışma geleceğin sağlıklı toplumlarını oluşturacak gençlerin, bilgi düzeylerinin artırılması ve bu doğrultuda gelişebilecek riskli davranışların engellemesi açısından kıymetli bir çalışmadır. Bunların yanında, buradan edinilen sonuçlar uygulanacak olan yeni akran eğitimlerine rehberlik etmesi açısından önemlidir.

Çalışmamızın sonucunda öğrencilerin üreme sağlığı konusunda bilgi düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan akran eğitimi projesinin sonucunda öğrencilerin bilgi düzeylerinin önemli derecede yükseldiği belirlenmiştir. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı eğitimlerin sadece Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerine verilmiş olması ve izlemlerin eğitimden iki hafta sonra yapılmasıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda eğitimlerin daha geniş örnekleme uygulanması ve müdahalenin uzun dönem etkilerini saptayabilmek adına farklı zamanlarda izlemlerin yapılması önerilmektedir. Bunun yanında üniversitelerde akran eğitimcilerin yetiştirilmesinin yaygınlaştırılması, eğitimlerin farklı gruplara uygulanabilmesi için farklı disiplinlerle işbirliği yapılması ve üniversitelerde öğrencilerin üreme sağlığı konusunda danışmanlık alabilecekleri birimlerin oluşturulması önerilmektedir.

Not: Bu çalışma Dumlupınar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

Akın, A. ve Özvarış, Ş.B. (2003). Adölesanların Cinsel ve Üreme Sağlığını Etkileyen Faktörler Projesi. <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/adolesan.pdf> adresinden 25.03.2015 tarihinde alınmıştır.

Aras, Ş., Şemin, S., Günay, T., Orçın, E. ve Özkan, S. (2005). Lise öğrencilerinin cinsel tutum ve davranış özellikleri. Türk Pediatri Arşivi, 40, 72-82.

Ateş, D., Karahan, A. ve Erbaydar, T. (2005). Üniversite öğrencileri güvenli cinselliği nasıl algılıyor? Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 14, 130-134.

Balci, A. (2004). Sosyal bilimlerde araştırma; yöntem, teknik ve ilkeler (4.Baskı). Ankara: PagemA Yayıncılık.

Bulut, A. ve Ortaylı, N. (2004). Bir araştırmanın düşündürdükleri: Cinsel sağlık ama nasıl? Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 13, 60-63.

Cambaz, S., Avcık, S. ve Karadağ, N.,(2001). Balıkesir Üniversitesi Öğrencilerinin evlilik ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında bilgi düzeyleri. Hemşirelik Forumu Dergisi, 4, 40-43.

Campbell, S. (2005). Using peer education projects to prevent HIV/AIDS in young people. Nursing Standard, 20, 50-55.

Caron, F., Godin, G., Otis, J. & Lambert, L.D. (2004). Evaluation of a theoretically based AIDS/STD peer education program on postponing sexual intercourse and on condom use among adolescents attending high school. Health Education Reseach, 19 (2), 185-197.

Cartagena, R.G., Veugelers, P.J., Kipp, W., Magigav, K. & Laing, L.M. (2006). Effectiveness of an HIV prevention program for secondary school students in Mongolia. Journal of Adolescent Health, 39, 9-16.

Dönmez, L. (1999). Akdeniz Üniversitesi Turizm Yüksekokulu ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin cinsel tutum ve davranışları. HIV/AIDS Tıp Dergisi, 2, 147-151.

Dursun O. B., Güvenir, T. ve Özbek, A. (2010). Çocuk ergen ruh sağlığında epidemiyolojik çalışmalar: Yöntemsel bir bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 2 (3), 401-406.

Gölbaşı, Z. (2005). Adölesan dönem üreme sağlığı sorunları ve etkileyen faktörler. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,8 (1), 100-108.

Hull, T.H., Hasmi, E. & Widiantoro, N. (2004). "Peer" educator initiatives for adolescent reproductive health projects in Indonesia. Reproductive Health Matters, 12, 29-39.

ICPD (International Conference on Population and Development). (1994). Kabul Edilen Eylem Planı, Kahire, 5-13 Eylül Birleşmiş Milletler, 8 -12.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (2009). Akran Eğitimi Projesi.
http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/oncelikler.doc adresinden 28.12.2014 tarihinde alınmıştır.

Karaca, N. (2009). Üniversite Gençliği Arasında HIV/AIDS'ın Önlenmesi ve Akran Eğitimi Projesi.
<http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/hatam644.shtml#6> adresinden 24.12.2014 tarihinde alınmıştır.

Karasar, N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemi (11.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, F., Serin, Ö. ve Genç, A. (2007). Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin cinsel yaşamlarına ilişkin yaklaşımlarının belirlenmesi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6, 441-448.

Kelly, J.A., Murphy, K.J., McAuliffe, T.L., Roffman, R.A., Solomon, L.J., Winett, R.A. et.al. (1997). Randomised, controlled, community-level HIV-prevention intervention for sexual-risk behaviour among homosexual men in US cities. The Lancet, 350, 1500-1505.

Kırmızıtoprak, E. (2007). Gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve güvenli cinsel yaşam konusunda bilgi ve davranışlarına akran eğitiminin etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

Kirby, D.B., Baumler, E., Coyle, K.K, Basen-Engquist, K., Parcel, G.S., Harrist, R. et al. (2004). The "Safer Choices" intervention: its impact on the sexual behaviors of different subgroups of highschool students. Journal of Adolescent Health, 35 (6), 442-452.

Özakbaş, E.E. (2005). Üreme Sağlığında Akran Eğitimi. http://med.ege.edu.tr/~halksag/seminerler/200506/AkranEgitimi_EEO.pdf adresinden 29.04.2015 tarihinde alınmıştır.

Özcebe, H. (2000). Kırsal alanda adolesan ve gençlerin üreme sağlığı konusunda bilgi düzeyinin saptanması ve bilgi düzeyinin artırılması için bir müdahale: Adolesan ve genç sağlık gönüllüsü. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Saroj, P., Rajesh, K., Indarjeet, W. & Arun, A. (2005). Reproductive health education intervention trial, Indian Journal Pediatrics, 72.

Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. Genel Tıp Dergisi, 16, 137- 141.

Siyez, E. ve Siyez, D.M. (2007). Ergenlerin cinsel yaşam deneyimlerinin bazı psikososyal değişkenler açısından değerlendirilmesi. Türk Üroloji Dergisi, 33, 56-63.

Temiz, G., Batmaz, M., Utaş Akhan, L., İlhan, N., Özhan, F. ve Özdilli, K. (2005). Üniversite Öğrencilerinin AIDS ile İlgili Bilgi ve Tutumları. <http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf.php?id=250> adresinden 03.01.2015 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2003). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/pdf/TNSA2003-AnaRapor.pdf> adresinden 11.03.2015 tarihinde alınmıştır.

World Health Organization (2003). Guidelines for the Management of Sexually Transmitted Infections. Retrieved February 14, 2015, from <http://applications.emro.who.int/aiecf/web79.pdf>

Yaslı, G. (2012). Gençlerde sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliği. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi, 10(2), 59-67.

Yıldırım, R.C. ve Apan, T. (2001). Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin HIV/AIDS konusunda bilgi düzeyleri. HIV/AIDS Tıp Dergisi, 4, 17-22.

Yurdakul, M., Çelik, T., Güneşli, H. ve Tokgöz, E. (2005). Mersin Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklara ilişkin bilgilerinin değerlendirilmesi. Sağlık ve Toplum Dergisi, 15, 1-15.